

فصلنامه پژوهش‌های دانش انتظامی، سال بیست‌وپنجم، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۲

صص ۵۵-۳۱

بررسی مفهوم امنیت اجتماعی در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران^۱

محمد عسکری کرمانی^۲، عباس حیدری‌بهنوئی^۳، محمود بابایی^۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۳۱

چکیده

زمینه و هدف: تلاش علمی این پژوهش ناظر بر مطالعه امنیت اجتماعی به‌عنوان یک پدیده مهم در متن اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران است تا از این طریق فهم بهتری از امنیت اجتماعی، اهمیت و ضرورت آن به‌دست آید. هدف اصلی پژوهش آن است تا جایگاه مفهوم امنیت اجتماعی در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران مورد تبیین قرار گیرد.

روش: روش تحقیق در پژوهش حاضر از نوع تحلیل مضمون است. داده‌های پژوهش داده‌های متنی شامل اسناد و سیاست‌های بالادستی نظام هستند که به‌صورت کدگذاری باز و محوری پدیده امنیت اجتماعی را شناسایی و دسته‌بندی کرده است. روش نمونه‌گیری هدفمند و از اسناد تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافته است.

یافته‌ها: در مجموع هجده مضمون پایه از متن اسناد بالادستی استخراج شد که از این میان تعدادی از آن‌ها چند مرتبه در اسناد مورد اشاره قرار گرفتند و نیز صد و ده مرتبه ابعاد و مؤلفه‌های امنیت اجتماعی در اسناد بالادستی ذکر شده است.

نتیجه‌گیری: از حیث ذکر مؤلفه‌های امنیت اجتماعی می‌توان اشاره داشت که مبارزه با مواد مخدر، دریافتن امنیت اجتماعی، مقابله با اعتیاد، مصاد با مفاسد اجتماعی، جلوگیری از وقوع جرم، ترقی امنیت اجتماعی، جبران ناسازگاری اجتماعی، مقابله با خشونت، کاهش طلاق، کاهش حاشیه‌نشینی، کاهش کودکان کار، مبارزه با مفاسد اخلاقی، توجه به امنیت اجتماعی، جلوگیری از کاهش جمعیت، مبارزه با دخانیات، مقابله با تکدی‌گری، مبارزه با قاچاق کالا و نهادینه شدن امنیت اجتماعی ابعاد و مؤلفه‌های امنیت اجتماعی در اسناد بالادستی هستند.

واژگان کلیدی: امنیت، امنیت اجتماعی، مطالعات امنیتی، اسناد بالادستی، جمهوری اسلامی ایران.

۱. برگرفته از پایان‌نامه باعنوان «بررسی رابطه امنیت و آزادی در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران»، دانشگاه شهید باهنر کرمان است.

۲. دانشجوی کارشناسی‌ارشد رشته علوم سیاسی (نویسنده مسئول)، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و الهیات، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران. رایانامه mohammadaskarikermani313@gmail.com

۳. استادیار، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و الهیات، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران. رایانامه abashaidary@gmail.com

۴. استادیار، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و الهیات، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران. رایانامه babaie.isu@uk.ac.ir

مقدمه

امنیت به طول عمر زندگی اجتماعی قدمت دارد. مفهوم امنیت برای ما مفهوم آشنایی است زیرا در زندگی روزانه با آن سر و کار مداوم داریم. امنیت را می‌توان مهم‌ترین عامل شکل‌گیری انسان دانست. واقعیت این است که اگر امنیت از بین برود سایر مسائل مادی، معنوی، فردی و اجتماعی ما نیز به خطر می‌افتد. امنیت با چنین قلمرو گسترده و تعیین‌کنندگی مورد بی‌مهری قرار گرفته است و هیچ توافق اساسی در مورد آن وجود ندارد. بر سرمعنای لغوی امنیت در علوم مختلف مناقشه‌ای وجود ندارد، بلکه چشم اندازه‌های نظری این علوم است که باعث تفاوت در حوزه مفهومی امنیت می‌شود و مفروضات و اصول و متفاوتی را به بار می‌آورد. با گسترش جوامع بسترهای جدیدی در مقوله امنیت ایجاد شده و ابعاد نوینی بر این پدیده ایجاد شده است که یکی از این ابعاد، امنیت اجتماعی است و آن نیز در اثر تکوین مفهوم امنیت به مرحله ظهور و نظریه‌پردازی رسیده است. اندیشمندانی همچون باری بوزان، ال ویور و لمیتر برای اولین بار در سال ۱۹۹۳ مفهوم امنیت اجتماعی را تحت عنوان مکتب کینهاگ مطرح کردند. انگیزه طرح امنیت اجتماعی، امواج تهدیدآمیزی بود که هویت گروه‌ها را در معرض خطر قرار داده بود؛ بدین معنا که از یک سو با رشد فناوری‌های نوین و مجتمع‌های صنعتی، هویت بعضی گروه‌ها در هویت‌های مسلط هضم می‌شد و از سوی دیگر با گسترش مهاجرت از کشورهای فقیر و جهان سوم به کشورهای صنعتی و پیشرفته، نوعی آشفتگی در تمایزهای هویتی، مانند اقامت و اشتغال سیاه‌پوستان آفریقایی تبار در فرانسه پدیدار می‌شد. بوزان و ویور و بعضی دیگر از محققان اروپایی در سال ۱۹۹۳ با تعریف امنیت اجتماعی به عنوان دستور کاری جدید برای امنیت در اروپا پیشگامان مبحثی در مطالعات راهبردی شدند که امروزه به موضوعی جذاب و مناقشه برانگیز تبدیل شده است. با این حال، روز به روز منابع درسی و پژوهشی درباره امنیت اجتماعی وسعت یافت و این موضوع تبدیل به یکی از مهم‌ترین ابعاد امنیت و تأثیرگذار و مؤثر در دنیا شد. امنیت اجتماعی یکی از بزرگ‌ترین نیازهای اساسی هر جامعه به‌شمار می‌رود. امنیت اجتماعی به عنوان یکی از

حساس‌ترین و مهم‌ترین نوع امنیت، از عناصر اساسی حیات انسان‌ها است. این بعد از امنیت تا جایی اهمیت دارد که امنیت اجتماعی در پیشرفت هر کشوری را پیش‌نیاز و پایه هرگونه توسعه دانسته‌اند. در سال‌های اخیر در سراسر دنیا، توجه جدی به مقوله امنیت اجتماعی شده است. ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست، زیرا امنیت اجتماعی از شاخصه‌های کیفی مهم در جوامع مختلف و پیش‌نیاز پیشرفت و دستیابی بشر به نیازهای گوناگون است. فرضیه‌ای که مورد پذیرش همه اندیشمندان اعم از غربی و شرقی می‌باشد، این است زندگی اجتماعی انسان بدون امنیت اجتماعی غیرقابل تحقق است و تا در جامعه‌ای هرچند کوچک امنیت اجتماعی برقرار نباشد، هر نوع حرکت و پویایی بی‌ثمر می‌ماند و امکان استفاده از فرصت‌های فردی و اجتماعی برای آدمی وجود نخواهد داشت. امنیت اجتماعی در حکم پيله حمایتی برای اجتماعات است به گونه‌ای که به خسارت و زیان برای اجتماع دیگر منجر نشود، از این‌رو مرجع امنیت اجتماعی، اجتماع خواهد بود. واقعیت آن است که امنیت اجتماعی یک امر تبلیغاتی و زبانی نیست که دولت‌ها در ظاهر بیان کنند که امنیت اجتماعی ایجاد شده است، بلکه مردم باید به صورت واقعی آن را احساس کنند. در تعریف کلی از امنیت اجتماعی باید عنوان داشت نوع و سطحی از احساس اطمینان خاطر است که جامعه و گروه در آن نقش اساسی دارد. امنیت اجتماعی بیشترین تأثیر را در آسایش و اطمینان خاطر فرد داشته و مطلوب بودن آن در هر زمانی آسودگی خاطر برای فرد و جامعه را در پی خواهد داشت. در واقع امنیت اجتماعی، متضمن ایمن بودن در مقابل انواع آسیب‌های اجتماعی اعم از فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و... است که برقراری و دستیابی به این مهم، جزء جدایی‌ناپذیر جامعه سیاسی است. به‌طور کلی دو نگرش خرد و کلان به امنیت اجتماعی وجود دارد. اگر قائل به اجتماع به‌عنوان مجموعه اصلی باشیم، پس با تحقق امنیت اجتماعی، تمام وجوه زندگی جمعی نیز از امنیت بهره می‌گیرند. اما اگر اجتماع در کنار سایر ابعاد در نظر گرفته شود، الزاماً برقراری امنیت اجتماعی موجب امنیت برای سایر جلوه‌های زندگی نخواهد بود.

(نویدنیاء، ۱۳۸۸، ۷۳). بنابراین، ضرورت مطالعه علمی و دقیق امنیت اجتماعی و ابعاد و مؤلفه‌های آن در اسناد بالادستی اثبات می‌شود. بحث در این پژوهش با تأکید بر اسناد بالادستی به‌عنوان یکی از عالی‌ترین منابع مورد استناد در مرحله قانون‌گذاری و اجرا در کشور می‌باشد. به‌عبارتی دقیق‌تر تلاش علمی این پژوهش ناظر بر مطالعه امنیت اجتماعی به‌عنوان یک پدیده مهم در متن اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد، تا از این طریق فهم بهتری از امنیت اجتماعی و اهمیت و ضرورت آن به‌دست آید. پژوهش حاضر بنا به رسالت خود که همان شناسایی مفهوم امنیت اجتماعی به‌طور خاص در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران است از آن جهت اهمیت دارد که در ماهیت خود تلاشی علمی برای روشن‌سازی مفهوم امنیت اجتماعی در اسناد بالادستی می‌باشد و دوم این‌که خلاء پژوهشی موجود را بدین شرح که کمتر پژوهشی تاکنون مفهوم امنیت اجتماعی را در متن اسناد بالادستی مورد مطالعه قرار داده است و از سوی دیگر چالش‌هایی مانند وجود نداشتن کارهای پژوهشی و مطالعات بسنده در زمینه امنیت اجتماعی و نیز کم-توجهی و گاهی بی‌توجهی نهادهای سیاست‌مداران به اسناد بالادستی ضرورت انجام این پژوهش را بیش از پیش نمایان می‌سازد. هدف پژوهش آن است که علاوه بر کوشش برای رفع خلاء پژوهشی موجود، جایگاه مفهوم امنیت اجتماعی در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران مورد تبیین قرار گیرد و از سمت دیگر ابعاد و مؤلفه‌های مفهوم امنیت اجتماعی در اسناد بالادستی مورد بررسی و تحلیل قرار گیرند. بنابراین پژوهش به‌دنبال این است که ابعاد و مؤلفه‌های امنیت اجتماعی در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران از چه جایگاهی برخوردار هستند؟

پیشینه و مبانی

سبحانی (۱۴۰۱)، در پژوهشی باعنوان «ارائه الگوی امنیت اجتماعی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای»، با روش داده‌بنیاد در پی یافتن پاسخ به این سوال است که الگوی امنیت اجتماعی منطبق با منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) چگونه الگویی است؟ یافته‌های اصلی این تحقیق در قالب نتایج و پیامدهای الگو

عبارتنداز: عدالت اجتماعی، امنیت روانی، امنیت اخلاقی، احساس آرامش و نظم امنیت اجتماعی.

جلیلود و هاشمی (۱۴۰۱)، در پژوهشی با عنوان «امنیت اجتماعی در آراء امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری»، با روش توصیفی - تحلیلی و با هدف واکاوی ابعاد امنیت اجتماعی در آراء امامین انقلاب، به بنیان‌های هستی‌شناختی و انسان‌شناختی آراء ایشان، در امنیت اجتماعی در سطح کلان و خرد پرداخته است.

مطلبی (۱۴۰۱)، در پژوهشی با عنوان «آینده‌پژوهی امنیت اجتماعی در جمهوری اسلامی ایران» با روش توصیفی - تحلیلی به این پرسش اساسی پرداخته که عوامل ایجادکننده امنیت اجتماعی کدامند؟ یافته‌ها بر این قرار است که مطالعات آینده‌پژوهی نشان می‌دهد که نمی‌توان امنیت اجتماعی پایدار را تنها با راهبردها و رویکردهای امنیتی و انتظامی محقق کرد، بلکه برای رسیدن به امنیت اجتماعی پایدار باید به سمت اصلاح کارکرد نظام‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و حقوقی رفت.

شادالویی (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان «نقش امنیت اجتماعی در ارتقاء مؤلفه سرمایه‌های اجتماعی با توجه به کیفیت مدیریت شهری»، با روش کتابخانه‌ای و اسنادی به دنبال تعریف مؤلفه‌های امنیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی به بررسی نقش کیفیت مدیریت شهری در ارتقاء سرمایه اجتماعی پرداخته است.

جزینی و بعیدی (۱۳۹۹)، در پژوهشی با عنوان «واکاوی جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در تأمین امنیت اجتماعی» با روش توصیفی - تحلیلی به بیان ضرورت امر به معروف و نهی از منکر در آیات قرآن مجید و جایگاه آن در ایجاد امنیت اجتماعی می‌پردازد. نتایج پژوهش نشان از آن دارد که برای جلوگیری از فساد و سوق دادن جامعه به سوی اصلاح، اجرایی شدن امر به معروف و نهی از منکر در سطح عموم امری ضروری است. رادفر و حبیب‌زاده (۱۳۹۷)، در پژوهشی با عنوان «عوامل اجتماعی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی»، با روش پیمایش به دنبال پاسخ به این سؤال است که عوامل اجتماعی مؤثر بر

احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهر اراک کدام هستند؟ براساس یافته‌های پژوهش مؤلفه‌های اجتماعی تأثیرگذار بر امنیت اجتماعی به ترتیب عبارتند از عملکرد فراجا، آگاهی اجتماعی، رضایت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، پایگاه اجتماعی، مشارکت اجتماعی و منشاء اجتماعی.

کیم سئونگ جین^۱ (۲۰۰۸)، در پژوهشی با عنوان «مفهوم امنیت اجتماعی و مشکلات مهاجرتی در آسیای مرکزی و روسیه»، مفهوم امنیت اجتماعی را با مفهوم مهاجرت در آسیای مرکزی و روسیه بررسی کرده که نتیجه‌گیری او بدین ترتیب است که افزایش مهاجرت در مناطق مذکور، باعث ناپایداری بازارهای داخلی آن کشورها شده و در نتیجه امنیت اجتماعی ساکنان کم شده است.

ولوسو^۲ (۲۰۰۶)، در پژوهشی با عنوان «امنیت اجتماعی در ایالات متحده، بررسی و چشم انداز» بیان می‌کند که امنیت اجتماعی به عنوان یکی از مهم‌ترین مباحث مرتبط با سیاست-گذاری در ایالات متحده مطرح بوده و نظام تأمین اجتماعی به عنوان یکی از مباحث تأمین کننده این امنیت در آن کشور مورد بحث قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان داد که در بخش‌هایی همچون حمایت از بازنشستگان، تعادل بین بخش خصوصی و بخش دولتی و نظارت بر روند توزیع درآمد و بازنشستگی همگی از شاخص‌های تأمین کننده تأمین اجتماعی به عنوان یکی از عوامل تولید امنیت اجتماعی در ایالات متحده است.

نکته مهم درباره مبنای نظری پژوهش حاضر این است که این پژوهش از چارچوب نظری از پیش تعیین شده‌ای، استفاده نمی‌کند، اما برای حساسیت نظری، افزایش تسلط بر موضوع و انجام کدگذاری‌های دقیق، ناب‌ترین و معروف‌ترین نظریه‌ها در حیطه امنیت اجتماعی را مورد تحلیل و بررسی قرار داده است. از حیث اشاره به سبقه نظری پژوهش، نخستین اندیشمندی که در خصوص امنیت اجتماعی به بیان آراء وی پرداخته می‌شود،

1. Kim Seongjin

2. Velloso

باری بوزان^۱ است که در ادامه منظومه فکری وی به اختصار بیان می‌شود. امنیت اجتماعی از نظر بوزان به حفظ مجموع ویژگی‌هایی اشاره دارد که بر مبنای آن افراد، خودشان را به عنوان عضو یک گروه اجتماعی قلمداد می‌کنند. به بیان دیگر این مفهوم معطوف به جنبه‌هایی از زندگی فرد است که هویت گروهی او را سامان می‌بخشند. محتوای این تعریف و توضیحات بوزان بیانگر آن است که از نظر او امنیت اجتماعی با دو مفهوم تأمین اجتماعی و امنیت جامعه خلط نشود. تأمین اجتماعی، مفهومی اقتصادی است که به تأمین نیازهای اقتصادی معطوف است؛ امنیت جامعه با سرزمین ملی و مرزها و شهروندان رسمی و هویت خاصشان ارتباط دارد و امنیت اجتماعی به گروه‌های با هویت یکسان مربوط است. ممکن است افراد جامعه متعلق به یک گروه با هویت بیگانه یا متعلق به گروه‌های متعدد با هویت‌های متفاوت باشند. امنیت اجتماعی تنها یکی از بخش‌های پنج‌گانه رویکرد پنج بعدی او به فرضیه امنیت است. بوزان می‌گوید، جوامع با مقوله هویت بسیار اساسی برخورد می‌کنند. او استدلال می‌کند که مقوله کلیدی جامعه، هویت است؛ یعنی آن دسته از عقاید و اعمالی که افراد را به عنوان اعضای جامعه خاص خود معرفی می‌کند و باز می‌شناسد. جامعه درگیر هویت، خودباوری گروه‌ها و افرادی است که خود را اعضای جامعه می‌دانند. با این تفاسیر بوزان بحث خود را با تأکید بر اصول نظام ارگانیکی امنیت اجتماعی، هویت می‌نامد و امنیت اجتماعی را مترادف با امنیت هویت تلقی می‌کند. بوزان تعریف شرایطی را که در آن یک خطر جدی امنیت اجتماعی را تهدید می‌کند، کار مشکلی می‌داند و چنین ابراز می‌دارد؛ آنچه تهدید تلقی می‌شود با آنچه در عمل می‌تواند تهدید باشد، ممکن است به طور کامل متفاوت باشد. شاید نتوان تهدیدات واقعی را با دقت دید یا تهدیدات فرضی تلقی شده واقعی نباشند، اما ممکن است دارای آثار واقعی شوند. در مجموع تهدیداتی که متعرض امنیت اجتماعی می‌شوند زمانی روی می‌دهند که جوامع به این استنتاج دست یابند که در یک شرایط خاص

هویت‌شان یعنی «ما» مورد تعرض و خطر واقع شده است. عواملی که می‌توانند هویت یک جامعه را تهدید کنند ممکن است از آزادی بیان تا مداخله در قابلیت‌های آن ابراز و بیان خود تنوع داشته باشند. این عوامل ممکن است مشتمل بر این موارد باشند: ممنوعیت به کارگیری زبان، نام‌ها و لباس‌ها، همچنین بستن مکان‌های آموزشی و دینی یا تبعید و کشتار اعضای آن گروه خاص. (صائبی، ۱۳۹۸، ۶۶-۳۸).

دومین اندیشمند مرتبط با مطالعات امنیت اجتماعی ال ویور^۱ است که در ادامه نظریات وی آورده می‌شود. تعریفی که ویور از امنیت اجتماعی به‌دست می‌دهد، هم‌سو با تعریف بوزان است. ویور می‌گوید امنیت اجتماعی به توانایی جامعه برای حفظ ویژگی‌های اساسی خود در برابر شرایط متحول و تهدیدات واقعی یا احتمالی مربوط است. به‌طور خاص، این نوع امنیت بر قابلیت حفظ شرایط قابل پذیرش داخلی برای الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، مذهب، هویت ملی و رسوم متکی است. در چارچوب این تعریف، مشخص شدن زمانی که تهدیدی علیه امنیت اجتماعی وجود دارد، دشوار می‌شود. امنیت اجتماعی، مربوط به وضعیتی است که جوامع، تهدیدی نسبت به مؤلفه‌های هویت خود احساس می‌کنند. ویور به‌جای دولت، جامعه را به مثابه هدف مرجع امنیت مطرح می‌کند و می‌گوید: جامعه را مجموعه‌ای از نهادهایی می‌دانم که با احساسی از هویت مشترک عجین باشند، جامعه از دیگر گروه‌های اجتماعی، به سبب داشتن درجه بالایی از ثبات اجتماعی، تداوم میان نسل‌ها و زیرساختار مستحکم از هنجارها، ارزش‌ها و نهادها متفاوت است. او معتقد است که می‌توان جامعه را از گروه اجتماعی متمایز کرد. به‌عبارتی، نمی‌توان همه اقسام گروه‌های اجتماعی را جامعه دانست. گروه‌های اجتماعی باید آن‌قدر دارای اهمیت باشند که به‌نوبه خود مرجع امنیت قرار گیرند و همانند دولت باید به‌عنوان یک جزء در سامانه بین‌المللی عمل نمایند.

این بدان معنی است که امنیت اجتماعی در ارتباط با امنیت جامعه به عنوان یک کل متشکل، مطرح است، نه به عنوان امنیت گروه‌های مختلفی که در جامعه وجود دارند. ویور، بیان می‌دارد که نه در سطح جهانی عمل می‌کند و نه در سطح فردی؛ بلکه مقوله‌ای پیرامون تعامل گروه‌ها است؛ در مقوله امنیت، آنچه دارای اهمیت است؛ عبارت از زمانی است که امکان بسیج کردن یک گروه چشم‌گیر وجود داشته باشد؛ بنابراین، در این جا گروه‌های اجتماعی، مورد توجه هستند که قادرند در راستا و در کنار دولت به عنوان اجزای مهم سیاسی در سامانه بین‌المللی، دست به اقداماتی بزنند. در اروپای کنونی عموم این گروه‌ها، ملی هستند. با این وصف، اجزای اصلی تحلیل در مقوله امنیت اجتماعی؛ عبارتند از گروه‌هایی که از لحاظ قومی، ملی و مذهبی دارای اهمیت سیاسی هستند؛ بنابراین با تغییر ایده دولت به ایده جامعه به مثابه هدف مرجع امنیت اجتماعی، نوع تهدیدات نیز از نظامی به هویتی تغییر می‌یابد؛ چرا که با فرض قبول جامعه به عنوان نظام روابط متقابل که افراد دارای هویت مشترک را به یک‌دیگر مربوط می‌سازد، تهدیدات جامعه در قلمرو هویت معنا می‌یابد؛ به بیان دیگر، با تحول هدف مرجع امنیت، ماهیت تهدیدات نظامی به مثابه منبع اصلی ناامنی تلقی می‌شود و آمادگی نظامی نیز به نخستین بازار تحقق امنیت مبدل می‌شود. (باپیری و همکاران، ۱۳۹۴، ۸۲).

برن مالر^۱ سومین نظریه پرداز حوزه امنیت اجتماعی است. مالر اندیشمند علوم اجتماعی، بحث خود در باب امنیت اجتماعی را با شرح اشکال متفاوت امنیت آغاز می‌کند. او معتقد است، امنیت در سه شکل ملی، اجتماعی و انسانی وجود دارد که پاسخ سوال اساسی امنیت برای چه کسی یا به بیان دیگر مرجع امنیت در هریک از این اشکال متفاوت است و به تناسب تفاوت در مراجع امنیت، تهدیدات نیز متفاوت خواهند بود. مقام مرجع در

امنیت اجتماعی، گروه‌های اجتماعی است. (صائبی، ۱۳۹۸۹، ۷۱). از نظر مالر، امنیت اجتماعی به بقای گروه‌های اجتماعی توجه دارد که به جهت اشتراک اعضای آن در اندیشه، احساس و اعمال، کلیت یکپارچه‌ای را تشکیل می‌دهند و از آن به مثابه هویت یاد می‌شود. امنیت دولت در دربرگیرنده حاکمیت به مثابه معیار نهایی خود و امنیت اجتماعی دربرگیرنده هویت است و هر دو بر بقا دلالت دارند. (نویدینا، ۱۳۸۲، ۵۷). به عقیده مالر امنیت اجتماعی عبارت است از قابلیت حفظ شرایط قابل پذیرش داخلی برای تکامل الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، انجمن‌ها، مذهب، هویت ملی و رسوم.

رابرت ماندل^۱ در کتاب خود با عنوان «چهره متغیر امنیت ملی» از امنیت اجتماعی صحبت می‌کند و آن را از جمله ابعادی می‌داند که کمتر از سایر موارد به آن پرداخته شده است. ماندل معتقد است، ابهام در مرزهای مفهومی امنیت اجتماعی باعث شده که تحلیل‌گران از برخورد معجزا با این بعد غافل شوند و اغلب آن را به عنوان بخشی از امنیت نظامی یا اقتصادی مطرح کنند. نکته اساسی در این بعد از امنیت توانایی جامعه برای تداوم بخشیدن به ویژگی بنیادی خود است. در واقع امنیت سیاسی - فرهنگی ماندل وابسته به حفظ هویت سیاسی - فرهنگی جامعه است، چنان‌که او مهم‌ترین مسائل را در این بعد، آزادی داخلی و تحمل چندگانگی از یک سو و حاکمیت و نظم از سوی دیگر می‌داند. (ماندل، ۱۳۷۷، ۱۵۱). ماندل معتقد است به تدریج که مردم درون کشورها، آزادی بیشتری برای بیان عقاید و عمل کردن به باورها و رسوم خود احساس می‌کنند؛ کاملاً طبیعی به نظر می‌رسد که گروه‌های قومی، زبانی، مذهبی یا نژادی که در گذشته فرصت‌زایی برای نشان دادن خود نداشتند، تمایل خود را به داشتن خود مختاری بیشتر ابراز می‌کنند. چنانچه ملاحظه می‌شود امنیت سیاسی - فرهنگی مورد نظر ماندل، همان امنیت اجتماعی است که با تأمین آزادی و به کارگیری سازوکارهای سازگاری از ایجاد اختلاف میان گروه‌ها جلوگیری

می‌کند و شرایط امنی را برای آنان در کنار یکدیگر در جامعه به‌وجود می‌آورد. (صائبی، ۱۳۹۸، ۷۳).

در حوزه اندیشمندان ایرانی مرتبط با امنیت اجتماعی، اصغر افتخاری به شکل جدی‌تری به این بحث پرداخته است. به عقیده وی، ما در عالم خارج و نزد کارشناسان امنیتی با گونه‌های متفاوتی از امنیت اجتماعی روبرو هستیم؛ تلقی‌هایی که به‌طور ضروری با هم منطبق نیستند و همین امر اقتضای تمیز آن‌ها از یک‌دیگر و شناخت تحلیلی‌شان را دارد تا از این طریق بتوانیم از گفتمان اسلامی در موضوعی خاص و معین سخن بگوییم. برای این منظور، روایت‌های موجود از امنیت اجتماعی را مستند به گفتمان‌های امنیتی بیان شده، طرح و بررسی کرده و از این طریق زمینه استخراج معنایی جامع از این مفهوم را فراهم می‌آوریم. متناسب با گفتمان‌های سلبی و ایجابی، می‌توان دو گفتمان اصلی را در حوزه امنیت اجتماعی از یک‌دیگر تمیز داد. (افتخاری، ۱۳۹۲، ۸۴-۹۶). یک؛ امنیت اجتماعی سلبی؛ امنیت اجتماعی سلبی از حیث معرفت‌شناختی بر یک اصل محوری استوار است که از آن به «انفصال ماهوی امنیت-جامعه»، می‌توان تعبیر کرد. معنای این اصل به‌صورت مختصر آن است که بین مؤلفه‌های امنیت و ساخت جامعه، رابطه علی وجود ندارد. به عبارت دیگر امنیت محصول فعل و انفعال فرآیندهای اجتماعی در یک جامعه نیست و پدیده‌ای فرااجتماعی ارزیابی می‌شود که تحت تأثیر عوامل و مؤلفه‌های خاص که به‌طور عمومی از جنس قدرت و منافع صاحبان قدرت هستند، شکل داده می‌شود. جیمز درین از این اصل ساده به‌عنوان واقع‌گرایی شناختی یاد کرده است که در نهایت ما را به آنجا می‌رساند که بپذیریم، امنیت یک جامعه مقوله‌ای غیرطبیعی است که باید ساخته شود. در مقابل بی‌نظمی و آشفتگی پدیده‌ای است که به‌صورت شرارت و تنازع در حیات انسان نمود طبیعی دارد. (صائبی، ۱۳۹۸، ۷۳). دو؛ امنیت اجتماعی ایجابی؛ تأیید و تقویت رویکرد «امنیت‌شناسی درون‌نگر» از سوی پیروان گفتمان ایجابی، نقطه محوری در شکل‌گیری ایده نوین امنیت اجتماعی است که اندیشه‌های مدرن بر آن تأکید

کرده‌اند. در واقع اندیشه گران مدرن از این نقطه عزیمت آغاز کردند که امنیت اجتماعی را به عنوان مقوله‌ای مستقل و متمایز در مجموعه مطالعات امنیتی مطرح کنند. به همین خاطر نیز شاهد تولید واژگان تازه‌ای هستیم که در زبان فارسی امنیت اجتماعی ترجمه شده‌اند، اما مرزهای‌های مفهومی و ارکان معنایی - کاربردی متفاوتی برخوردارند. نتیجه آن که امنیت اجتماعی عبارت است از مجموع تأثیراتی که از ناحیه جامعه بر امنیت یک بازیگر به صورت مستقیم در قالب ریشه‌های اجتماعی یا غیرمستقیم در قالب بازخوردهای ناشی از واکنش جامعه گذاشته می‌شود. (صائبی، ۱۳۹۸، ۷۴).

نظریه پرداز ایرانی دیگر در زمینه امنیت اجتماعی قدیر نصری است که معتقد است امنیت اجتماعی در زبان فارسی دارای معادل‌هایی مانند امنیت جامعه‌گی، امنیت جامعه‌گانی و امنیت جامعه‌ای است. فارغ از صحت دقت یا دقت این معادل‌ها، مفهوم مذکور به این پرسش پاسخ می‌دهد که امنیت جامعه‌ای در مقابل چه چیزی و چگونه در معرض خطر قرار می‌گیرد و مهم‌تر از آن، این که در امنیت هر جامعه مرجع، موضوع و محور امنیت چیست؟ طرح این قسم از امنیت زمانی ممکن و ضروری شد که منابع و فرصت‌های اقدام جامعه در مقابل دولت افزایش و ظرفیت دولت برای مهار یا دست‌کاری جامعه کاهش یافت. توانمندشدن جامعه در مقابل دولت دلایل مختلف فنی مانند پدیده دسترسی به شبکه‌های اطلاعات جهانی، سیاسی مانند مهم شدن رأی، فرهنگی مانند حساس شدن گروه‌ها نسبت به هویت متمایز خود، اقتصادی مانند فرهنگ مصرف و مدیریتی در پی ناکارآمدی دولت‌ها داشته است. در چنین شرایطی افراد، گروه‌ها و حتی کشورها و بلوک‌های قدرت متوجه خصوصیات خود شدند و نسبت به صیانت و گسترش ویژگی‌هایشان اقدام کردند. این توجه رفته رفته تبدیل به سیاست و راهبرد شد و مفاهیمی چون امنیت اجتماعی موضوعیت یافت. (صائبی، ۱۳۹۸، ۷۴-۷۵). امنیت جامعه‌ای حد فاصل و واصل بین امنیت فردی و امنیت ملی موضوعیت و اهمیت برجسته‌ای یافته و اصولاً پرسشی را مطرح می‌کند که هم بر سطح فردی امنیت تأثیر می‌گذارد و هم سطح

ملی امنیت را متأثر می‌سازد. بنابراین پرسش کلیدی در مبحث امنیت جامعه‌ای این است که امنیت چه چیزی، چگونه و در مقابل چه چیز دیگر مورد نظر است. در پاسخ به این پرسش، بسته به نظر یا منطقه، پاسخ‌های گوناگونی ارائه شد. واقع‌گرایان، ناامنی جامعه‌ای را گسستن از دولت و منافع ملی تعبیر کرده‌اند و لیبرال‌ها و ایده‌آل‌گرایان، دولتی شدن و سیاسی شدن جامعه را آفت امنیت جامعه‌ای قلمداد کرده‌اند. در پایان باید عنوان داشت که نصری امنیت اجتماعی جامعه‌ای را اطمینان خاطر گروه‌های مختلف از حفظ موجودیت و هویت خود در برابر تحولات عادی و تحرکات عمدی تعریف می‌کند. (نصری، ۱۳۹۰، ۱۳-۱۸).

آخرین اندیشمندی که به دیدگاه او در زمینه امنیت اجتماعی پرداخته می‌شود، صدیق سروستانی است. از نظر او، امنیت اجتماعی، آرامش و آسودگی خاطری است که هر جامعه موظف است برای اعضای خود در زمینه‌های شغلی، اقتصادی، سیاسی و قضایی ایجاد کند. بنابراین امنیت اجتماعی چیزی نیست جز حالتی از آسودگی خاطر مردم از ترس، تهدید، اضطراب و مصون ماندن جان، مال، ناموس، هویت و اعتقادات آنان از هرگونه تهدید و تعرض. این تعریف به لحاظ عام بودن، آن‌قدر گسترش یافته است که انواع امنیت را شامل می‌شود. در این جا صفت اجتماعی به عام‌ترین وجه آن به کار رفته و به برداشت دورکیمی کاملاً نزدیک شده است. بنابراین با برداشت ویور و بوزان متفاوت است. نکته دیگر این که این تعریف، امنیت اجتماعی مطلق را هدف قرار داده، در حالی که امنیت اجتماعی مطلق، نه امکان‌پذیر است و نه مطلوب. (صائبی، ۱۳۹۸، ۷۶).

روش

فرآیند تحلیل مضمون زمانی آغاز می‌شود که پژوهش‌گر الگوهای معنی‌دار و موضوعاتی که جذابیت بالقوه دارند را مورد نظر قرار می‌دهد. این فرآیند شامل یک رفت و برگشت، بین مجموعه داده‌ها و خلاصه‌های کدگذاری شده و تحلیل داده‌هایی است که به وجود می‌آیند. نگارش تحلیل از همان مرحله اول شروع می‌شود. به‌طور کلی هیچ راه منحصر به فردی برای شروع مطالعه در مورد تحلیل مضمون وجود ندارد. تحلیل

مضمون فراگردی بازگشتی است که در آن حرکت به عقب و جلو در بین مراحل ذکر شده وجود دارد. (کمالی، ۱۳۹۷، ۱۹۵). مراحل مختلفی برای انجام تحلیل مضمون معرفی شده که شباهت‌های زیادی دارند. در این پژوهش روش پیشنهادی براون و کلارک که فرآیند گام به گام و جامعی جهت تحلیل مضمون است، استفاده شده است. مرحله اول: آشنایی با داده‌ها؛ برای این که پژوهش‌گر با عمق و گسترده محتوایی داده‌ها آشنا شود، لازم است خود را در آن‌ها تا اندازه‌ای غوطه‌ور سازد. غوطه‌ور شدن در داده‌ها معمولاً شامل بازخوانی چندباره و خواندن داده‌ها به صورت فعال یعنی جست‌وجوی معانی و الگوها است. (کمالی، ۱۳۹۷، ۱۹۶).

مرحله دوم: ایجاد کدهای اولیه؛ مرحله دوم زمانی آغاز می‌شود که پژوهش‌گر داده‌ها را خوانده و با آنها آشنایی پیدا کرده است. این مرحله شامل ایجاد کدهای اولیه از داده‌ها است. کدها یک ویژگی داده‌ها را معرفی می‌نمایند که از نظر تحلیل‌گر جالب است. داده‌های کدگذاری شده از واحدهای تحلیل (مضمون‌ها) متفاوت هستند. اگر تحلیل مضمون را به یک ساختمان تشبیه کنیم، مضمون‌ها مانند دیوار و سقف و کدها مانند آجرها و کاشی‌های به کار رفته در ساختمان هستند. (برون و کلارک، ۲۰۰۶، ۱۶).

مرحله سوم: جستجوی مضمون‌ها؛ این مرحله پس از کدگذاری کل متن داده‌ها آغاز می‌شود و شامل دسته‌بندی کدهای مختلف در قالب مضمون‌های بالقوه و مرتب کردن همه خلاصه داده‌های کدگذاری شده در قالب مضمون‌های مشخص است. در واقع پژوهش‌گر، تحلیل کدهای خود را شروع کرده و در نظر می‌گیرد که چگونه کدهای مختلف می‌توانند برای ایجاد یک مضمون کلی ترکیب شوند. (کمالی، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸).

مرحله چهارم: بازبینی مضمون‌ها؛ این مرحله زمانی شروع می‌شود که پژوهش‌گر مجموعه‌ای از مضمون‌ها را ایجاد کرده و اکنون آنها را مورد بازبینی قرار می‌دهد. این مرحله شامل دو مرحله بازبینی و تصفیه مضمون‌ها است. مرحله اول شامل بازبینی در

^۱ . Braun and Clarke

سطح خلاصه‌های کدگذاری شده است. در مرحله دوم اعتبار مضمون‌ها در رابطه با مجموعه داده‌ها بررسی می‌شود. با بررسی مجدد و پالایش بیشتر مضمون‌ها، سعی می‌شود تا مضمون‌ها به اندازه کافی، خاص، مجزا و غیرتکراری و نیز به اندازه کافی، کلان باشد تا مجموعه ایده‌های مطرح شده در بخش‌هایی از متن را دربرگیرند. (کمالی، ۱۳۹۷، ۱۹۹).

مرحله پنجم: تعریف و نام‌گذاری مضمون‌ها؛ مرحله پنجم زمانی شروع می‌شود که یک نقشه رضایت‌بخش از مضمون‌ها وجود داشته باشد. پژوهش‌گر در این مرحله، مضمون‌هایی را که برای تحلیل ارائه کرده، تعریف کرده و مورد بازبینی مجدد قرار می‌دهد، سپس داده‌های داخل آنها را تحلیل می‌کند. به‌وسیله تعریف و نام‌گذاری، ماهیت آن چیزی که یک مضمون در مورد آن بحث می‌کند مشخص و تعیین می‌شود که هر مضمون کدام جنبه از داده‌ها را در خود دارد. (برون و کلارک، ۲۰۰۶، ۱۶).

مرحله ششم: تهیه گزارش؛ در عمل، نگارش پژوهش‌های تحلیل مضمون از مرحله اول آغاز می‌شود و در طول فرآیند تحقیق ادامه پیدا می‌یابد. اما نگارش گزارش نهایی زمانی صورت می‌گیرد که مضمون‌ها خوب کار شده و آب دیده ایجاد شده باشد. گزارش پژوهش در تحلیل مضمون تنها نباید به‌صورت توصیفی باشد، بلکه باید روایت تحلیلی از داده‌ها ارائه دهد در واقع بحثی را درباره سوال پژوهش شکل دهد. (برون و کلارک، ۲۰۰۶، ۱۶). داده‌های پژوهش حاضر از طریق اسناد و مدارک گردآوری شده‌اند که در جدول ۱ به آن‌ها اشاره می‌شود:

جدول ۱: اسناد بالا دستی مورد استفاده در پژوهش

نام سند	مرجع صدور سند	تاریخ ایجاد سند
الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)	۱۳۹۷/۰۷/۲۲
افق چشم‌انداز ۱۴۰۴	مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)	۱۳۸۲/۰۹/۱۱
بیانیه گام دوم انقلاب	مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)	۱۳۹۷/۱۱/۲۲
سیاست‌های کلی نظام	مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)	۱۳۸۲/۰۸/۱۲

۱۳۸۹/۰۱/۳۱	مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)	سیاست‌های کلی نظام اداری
۱۳۹۳/۰۲/۳۰	مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)	سیاست‌های کلی جمعیت
۱۳۹۳/۰۱/۱۸	مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)	سیاست‌های کلی سلامت
۱۳۸۹/۱۱/۲۹	مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)	سیاست‌های کلی نظام در بخش شهرسازی
۱۳۸۹/۱۰/۱۴	شورای عالی انقلاب فرهنگی	نقشه جامع علمی کشور
۱۳۶۸/۰۵/۰۶	مجلس خبرگان	قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
1368/11/11	مجلس شورای اسلامی	قانون برنامه اول توسعه اقتصادی-اجتماعی فرهنگی
۱۳۷۳/۰۹/۲۰	مجلس شورای اسلامی	قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی-اجتماعی فرهنگی
۱۳۷۹/۰۱/۱۷	مجلس شورای اسلامی	قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی-اجتماعی فرهنگی
۱۳۸۳/۰۶/۱۱	مجلس شورای اسلامی	قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی-اجتماعی فرهنگی
۱۳۸۹/۱۰/۱۵	مجلس شورای اسلامی	قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی-اجتماعی فرهنگی
۱۳۹۶/۰۱/۱۶	مجلس شورای اسلامی	قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی-اجتماعی فرهنگی
۱۴۰۰/۰۶/۲۰	شورای عالی انقلاب فرهنگی	سند ملی حقوق کودک و نوجوان
۱۳۸۵/۰۶/۱۵	مجلس شورای اسلامی	قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات
۱۳۹۳/۰۸/۲۰	شورای عالی انقلاب فرهنگی	نقشه مهندسی کشور

۱۴۰۰/۰۷/۲۴	مجلس شورای اسلامی	قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت
۱۳۹۳/۰۷/۲	قوه مجریه	سند ملی راهبردی احیا، بازسازی و نوسازی و توانمندسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری
۱۳۹۵/۰۶/۱۳	آیت الله خامنه ای	سیاست‌های کلی خانواده
۱۳۷۸/۰۳/۲۵	شورای عالی اداری	طرح شناسایی و جمع‌آوری افراد متکدی
۱۳۹۴/۰۶/۷	مجلس شورای اسلامی	قانون پیشگیری از وقوع جرم

همان‌طور که در جدول بالا قابل مشاهده است، داده‌های پژوهش حاضر از طریق مطالعه و بررسی ۲۵ سند بالادستی موجود در نظام گردآوری شده‌اند. روش نمونه‌گیری، هدفمند و از اسناد تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافته است.

یافته‌ها

در این وهله از پژوهش بر اساس مقدمه نظری این نوشتار بر آن بوده‌ایم تا با مطالعه متن اسناد بالادستی و شناسایی وضعیت مفهوم امنیت اجتماعی و ابعاد آن در این اسناد، به سوال اصلی خود پاسخ دهیم. از این‌رو در هر سند مضمون سازمان‌دهنده، مضمون پایه و نمونه داده هر یک از مصادیق مفهوم امنیت اجتماعی و ابعاد آن مورد اشاره قرار گرفته است.

جدول ۲: ابعاد و مؤلفه‌های امنیت اجتماعی در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران

ردیف	مضمون پایه	نمونه داده
۱	مبارزه با مواد مخدر	تقویت، تجهیز و توسعه یگان‌ها به منظور کنترل مرزها و مبادی ورودی کشور و تقویت ساختار تخصصی مبارزه با مواد مخدر در نیروی انتظامی و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط (سیاست‌های کلی نظام، ۱۳۸۲، ۱۰)

مبارزه فراگیر و قاطع علیه کلیه فعالیت‌ها و اقدامات غیرقانونی مرتبط با موادمخدر و روان‌گردان و پیش‌سازهای آنها مانند کشت، تولید، ورود، صدور، نگهداری و عرضه مواد (سیاست‌های کلی نظام، ۱۳۸۲، ۱۰)	
تقویت، توسعه، تجهیز و استفاده فراگیر از امکانات اطلاعاتی، نظامی، انتظامی و قضایی برای شناسایی و تعقیب و انهدام شبکه‌ها و مقابله با عوامل اصلی داخلی و بین‌المللی مرتبط با موادمخدر و روان‌گردان و پیش‌سازهای آن‌ها. (سیاست‌های کلی نظام، ۱۳۸۲، ۱۰)	
اتخاذ راهکارهای پیشگیرانه در مقابله با تهدیدات و آسیب‌های ناشی از موادمخدر و روان‌گردان با بهره‌گیری از امکانات دولتی و غیردولتی با تأکید بر تقویت باورهای دینی مردم و اقدامات فرهنگی، هنری، ورزشی، آموزشی و تبلیغاتی در محیط خانواده، کار، آموزش و تربیت و مراکز فرهنگی و عمومی. (سیاست‌های کلی نظام، ۱۳۸۲، ۱۰)	
جرم‌انگاری مصرف موادمخدر و روان‌گردان و پیش‌سازهای آن‌ها جز در موارد علمی، پزشکی، صنعتی و برنامه‌های مصوب درمان و کاهش آسیب. (سیاست‌های کلی نظام، ۱۳۸۲، ۱۰)	
تقویت و ارتقاء دیپلماسی منطقه‌ای و جهانی مرتبط با موادمخدر در جهت فراهم کردن زمینه اقدام مشترک در جلوگیری از حمل و نقل مواد مخدر. (سیاست‌های کلی نظام، ۱۳۸۲، ۱۰)	
ارتقاء و اصلاح ساختار مدیریت مبارزه با موادمخدر و روان‌گردان به منظور تحقق سیاست‌های کلی نظام و سرعت بخشیدن به فعالیت‌ها و هماهنگی در اتخاذ سیاست‌های عملیاتی و کلیه اقدامات اجرایی و قضایی و حقوقی. (سیاست‌های کلی نظام، ۱۳۸۲، ۱۱)	
تهیه طرح ملی مبارزه با مواد مخدر. (قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳، ۸۶).	
پیشگیری از اعتیاد به موادمخدر و قاچاق آن با استفاده از تمامی امکانات و توانمندی‌های ملی. (قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳، ۸۶).	
جلوگیری از الگوی موادمخدر به داروهای شیمیایی و صنعتی. (قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳، ۸۶).	

جلوگیری از هرگونه تطهیر عواید ناشی از فعالیت‌های مجرمانه مواد مخدر و روان‌گردان‌ها. (قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳، ۸۶).		
با کار گرفتن تمام امکانات ملی برای مقابله با حمل و نقل و ترانزیت مواد مخدر و همچنین عرضه و فروش آن در سراسر کشور (قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳، ۸۶).		
تقویت نقش مردم و سازمان‌های غیردولتی در امر پیشگیری و مبارزه با اعتیاد. (قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳، ۸۶).		
توسعه خطوط مواصلاتی، راه‌های مرزی و ارتقای مراودات و تبادل اطلاعات با کشورهای منطقه به منظور مهار قاچاق مواد مخدر. (قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳، ۱۱۳).		
توسط ستاد مبارزه با موادمخدر جهت کشف و شناسایی اموال منقول و غیر منقول و سرمایه‌های قاچاقچیان و شبکه‌های توزیع، تولید و انتقال مواد مخدر و پیش سازهای مرتبط در داخل و خارج از کشور و ضبط این اموال با همکاری دستگاه‌های ذی ربط اقدام نماید. (قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳، ۲۳).		
کاهش تقاضا به موادمخدر، روان‌گردان‌ها، نوشیدنی‌ها و اغذیه حرام با تکیه بر اقدامات فرهنگی و ایجابی حمایتی به ویژه برای خانواده‌های در معرض آسیب و آسیب دیده. (نقشه مهندسی فرهنگی، ۱۳۹۳، ۶۱).		
مقابله با عرضه موادمخدر، از طریق دستگاه‌های جرایمی و نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران. (قانون برنامه ششم توسعه، ۱۳۹۶، ۲۳)		
مقابله با استفاده کودکان و نوجوانان از مواد مخدر، روان‌گردان‌ها، مسکرات و مواد مضر. (سند ملی حقوق کودک و نوجوان، ۱۴۰۰، ۱۰)		
اتخاذ تدابیر لازم برای حضور و مشارکت جدی مردم و خانواده‌ها در زمینه‌های پیشگیری، کاهش و درمان معتادان. (سیاست‌های کلی نظام، ۱۳۸۲، ۱۰)	مقابله با اعتیاد	۲
توسعه مطالعات و پژوهش‌های بنیادی، کاربردی و توسعه‌ای در امر درمان اعتیاد با تکیه بر دانش روز دنیا و استفاده از ظرفیت‌های علمی و تخصصی ذی‌ربط در کشور. (سیاست‌های کلی نظام، ۱۳۸۲، ۱۰)		

پیشگیری از وقوع جرایم و انجام مراقبت بعد از خروج زندانیان از زندان و خانواده‌های آنان و برخورد قاطع با عوامل قاچاق موادمخدر و سایر مفاسد اجتماعی (قانون برنامه اول توسعه، ۱۳۶۸، ۴۳)		
بسیج کلیه امکانات دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط در جهت ریشه‌کنی اعتیاد و مبارزه با مفاسد اجتماعی (قانون برنامه اول توسعه، ۱۳۶۸، ۳۲)		
بسیج کلیه امکانات و دستگاه‌های ذی‌ربط در جهت ریشه‌کنی اعتیاد و مبارزه با مفاسد اجتماعی و تهاجم فرهنگی (قانون برنامه دوم توسعه، ۱۳۷۳، ۳۲)		
دولت موظف است به منظور پیشگیری از اعتیاد اقداماتی را انجام دهد. (قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳، ۸۶).		
دولت مکلف است طبق قوانین مربوطه و مصوبات شورای اجتماعی به منظور پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی با اولویت اعتیاد، طلاق و حاشیه‌نشینی و کودکان کار و مفاسد اخلاقی اقدام کند (قانون برنامه ششم توسعه، ۱۳۹۶، ۲۳)		
وزارت بهداشت و دستگاه‌های ذی‌ربط مکلف‌اند تا پایان سال اول برنامه چهارم، اقدامات لازم را جهت کاهش خطرات و زیان‌های فردی و اجتماعی اعتیاد معمول دارد. مبارزه با زمینه‌های بروز بی‌هنجاری ناسازگاری اجتماعی و خشونت شهری (قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳، ۷۸).		
پیشگیری از اعتیاد، از طریق دستگاه‌های اجرایی و نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران. (قانون برنامه ششم توسعه، ۱۳۹۶، ۲۳)		
پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، به‌ویژه اعتیاد، سوانح، آلودگی‌های زیست محیطی و بیماری‌ها. (سیاست‌های کلی جمعیت، ۱۳۹۳، ۲).		
مبارزه با کلیه مظاهر فساد و تباهی. (قانون اساسی، ۱۳۹۸، ۲۲).	مصاف با	
دولت موظف است ثروت‌های ناشی از ربا، غضب، رشوه، اختلاس، سرقت و قمار را بگیرد. (قانون اساسی، ۱۳۶۸، ۴۰)	مفاسد اجتماعی	

۳	برخورد با افراد حقیقی و حقوقی رشوه‌دهنده به کارکنان دستگاه‌های اجرایی و ارسال پرونده آنها به مراجع قضایی. (سیاست‌های کلی نظام اداری، ۱۳۸۹، ۶). پیشگیری از وقوع جرایم و انجام مراقبت بعد از خروج زندانیان از زندان و خانواده‌های آنان و برخورد قاطع با عوامل قاچاق مواد مخدر و سایر مفسدات اجتماعی (قانون برنامه اول توسعه، ۱۳۶۸، ۴۳) پیشگیری از وقوع جرایم و انجام مراقبت بعد از خروج زندانیان از زندان و خانواده‌های آنان و برخورد قاطع با عوامل قاچاق مواد مخدر و سایر مفسدات اجتماعی (قانون برنامه اول توسعه، ۱۳۶۸، ۴۳) تقویت روح مقاومت در برابر مفسدات اجتماعی و بزهکاری. (قانون برنامه دوم توسعه، ۱۳۷۳، ۳۳)
۴	مبارزه با مفسدات اخلاقی ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و فراگیر، امکان بسیار خطرناکی در اختیار کانون‌های ضدّ معنویّت و ضدّ اخلاق نهاده است و هم‌اکنون تهاجم روزافزون دشمنان به دل‌های پاک جوانان و نوجوانان و حتّی نونهالان با بهره‌گیری از این ابزارها را به چشم خود می‌بینیم. دستگاه‌های مسئول حکومتی در این باره وظایفی سنگین بر عهده دارند که باید هوشمندانه و کاملاً مسئولانه صورت گیرد. و این البته به معنی رفع مسئولیت از اشخاص و نهادهای غیرحکومتی نیست. در دوره‌ی پیش‌رو باید در این باره برنامه‌های کوتاه‌مدّت و میان‌مدّت جامعی تنظیم و اجرا شود؛ ان‌شاءالله. (بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷، ۱۳). دست‌تاول تبلیغات مروج فساد و بی‌پندواری در طول دوران پهلوی به اخلاق ضربه‌های سخت‌زده و لنج‌زاری از آلودگی غربی را به درون زندگی مردم کشانده بود، ولی رویکرد اخلاقی جمهوری اسلامی، فضا را به سود دین و اخلاق دگرگون کرد. (بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷، ۷). ارتقاء سلامت‌روانی جامعه با ترویج سبک زندگی اسلامی-ایرانی، تحکیم بنیان خانواده، رفع موانع تنش‌آفرین در زندگی فردی و اجتماعی، ترویج آموزش‌های اخلاقی و معنوی. (سیاست‌های کلی سلامت، ۱۳۹۳، ۱).

ترویج و نهادینه‌سازی سبک زندگی اسلامی-ایرانی و مقابله با ابعاد نامطلوب سبک زندگی غربی. (سیاست‌های کلی جمعیت، ۱۳۹۳، ۲). ترویج رفتار مناسب فردی، خانوادگی و اجتماعی و مبارزه با رواج الگوهای ناهنجار رفتاری ناشی از تراوش فرهنگ بیگانه. (قانون برنامه دوم توسعه، ۱۳۷۳، ۳۲) مبارزه با جریانات، گروه‌ها و باندهای سازمان یافته مروج انحرافات اخلاقی و ابتدال (قانون برنامه پنجم توسعه، ۱۳۸۹، ۱۵۸) دولت مکلف است طبق قوانین مربوطه و مصوبات شورای اجتماعی به منظور پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی با اولویت اعتیاد، طلاق و حاشیه‌نشینی و کودکان کار و مفاسد اخلاقی اقدام کند (قانون برنامه ششم توسعه، ۱۳۹۶، ۲۳) فساد اخلاقی، توده‌ی چرکین کشورها و نظام‌هاست و اگر در بدنه حکومت‌ها عارض شود، زلزله‌ی ویرانگر و ضربه زننده به مشروعیت آنها است. (بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷، ۲۰).		
اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم. (قانون اساسی، ۱۳۶۸، ۹۳). طراحی و پیشگیری از جرم و افزایش تقوای عمومی. (الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، ۱۳۹۷، ۹). پیشگیری از وقوع جرایم و انجام مراقبت بعد از خروج زندانیان از زندان و خانواده‌های آنان و برخورد قاطع با عوامل قاچاق مواد مخدر و سایر مفاسد اجتماعی (قانون برنامه اول توسعه، ۱۳۶۸، ۴۳) تشدید مجازات افراد ترغیب‌کننده، آموزش‌دهنده یا به کار گیرنده کودکان و نوجوانان به انواع جرایم. (سند ملی حقوق کودک و نوجوان، ۱۴۰۰، ۱۰) اتخاذ رویکرد پیشگیرانه از وقوع جرم. (نقشه مهندسی فرهنگی، ۱۳۹۳، ۶۱). گسترش نظام‌مند و هدفمند سازمان‌های مردم نهاد برای تقویت فرهنگ پیشگیری از جرم با تأکید بر دستگاه‌های فرهنگ‌ساز کشور همچون صدا	جلوگیری از وقوع جرم	

۵	و سیما، آموزش و پرورش و دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه و سایر رسانه‌های گروهی. (نقشه مهندسی فرهنگی، ۱۳۹۳، ۶۱). تقویت و حمایت از خدمات راهنمایی و مشاوره‌های و مددکاری اجتماعی در سطح جامعه با رویکرد پیشگیری و کاهش جرم. (نقشه مهندسی فرهنگی، ۱۳۹۳، ۶۱). تقسیم کار ملی در چارچوب وظایف و مأموریت‌های قوای سه‌گانه کشور و اتخاذ تدابیر مناسب برای هماهنگی و توسعه همکاری بین دستگاه‌های مسئول در امر پیشگیری. (قانون پیشگیری از وقوع جرم، ۱۳۹۴، ۲). تعیین راهبردها، سیاست‌های اجرایی و برنامه‌های ملی پیشگیری از وقوع جرم در چارچوب قوانین و سیاست‌های کلی نظام. (قانون پیشگیری از وقوع جرم، ۱۳۹۴، ۲). بررسی و تصویب برنامه‌های کلان برای گسترش فرهنگ، ایجاد زمینه‌های مشارکت مردم و نهادهای دولتی و غیردولتی در امر پیشگیری از وقوع جرم و حمایت از آن. (قانون پیشگیری از وقوع جرم، ۱۳۹۴، ۲). بررسی و اتخاذ تصمیم جهت شناسایی زمینه‌ها و علل وقوع جرم، کاهش آسیب‌های اجتماعی و ارزیابی نتایج اجرای طرح‌ها و برنامه‌های ملی پیشگیری، سنجش و پیگیری عملکرد نهادهای مسئول در این زمینه. (قانون پیشگیری از وقوع جرم، ۱۳۹۴، ۲). انجام تحقیقات و پژوهش‌های مورد نیاز برای آسیب‌شناسی علل وقوع جرم و راه‌های پیشگیری از آن از طریق نهادهای تحقیقاتی در قوای سه‌گانه و مراکز پژوهشی دانشگاهی و در صورت نیاز انجام تحقیقات مذکور به صورت مستقل و تهیه و انتشار گزارش‌های آماری ادواری و سالانه. (قانون پیشگیری از وقوع جرم، ۱۳۹۴، ۳). شناسایی راه‌های جلب مشارکت مردمی و حمایت از سازمان‌های مردم نهاد و نهادهای غیردولتی در امر پیشگیری از وقوع جرم در چارچوب قوانین و مقررات و مصوبات شورا. (قانون پیشگیری از وقوع جرم، ۱۳۹۴، ۳).
---	--

تمهید سازوکارهای لازم برای پیشگیری از وقوع جرم. (قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳، ۱۱۸).		
قوه قضاییه مکلف است حداکثر تا پایان سال دوم اجرای قانون برنامه به منظور پیشگیری و کاهش جرم، اقدامات لازم را انجام و لوایح مورد نیاز را تهیه و به مجلس شورای اسلامی تقدیم کند. (قانون برنامه ششم توسعه، ۱۳۹۶، ۳۲)		
جلوگیری از کاهش نرخ باروری کل و ارتقای آن متناسب با آموزه‌های اسلامی، اقتضانات راهبردی کشور، مطالعات جمعیت‌شناختی و آمایش و پایش مستمر جمعیتی. (نقشه مهندسی فرهنگی، ۱۳۹۳، ۳۲).	جلوگیری از کاهش جمعیت	۶
فرهنگ‌سازی برای دستیابی به جمعیت مطلوب و اصلاح بینش و نگرش مسئولان و مردم نسبت به پیامدهای منفی کاهش باروری به‌ویژه زیر حد جانشینی. (نقشه مهندسی فرهنگی، ۱۳۹۳، ۵۰).		
تدوین سیاست‌ها، برنامه‌ها و قوانین و مقررات حمایتی و تشویقی برای دستیابی به نرخ باروری مناسب، جمعیت مطلوب و لغو سیاست‌ها، برنامه‌ها و قوانین و مقررات مشوق کاهش باروری. (نقشه مهندسی فرهنگی، ۱۳۹۳، ۵۰)		
تهیه طرح جامع تولید و اجرای انواع برنامه‌های آموزشی، پژوهشی، اطلاع رسانی، نمایشی، تبلیغی و غیره در رسانه‌های جمعی به‌ویژه صدا و سیما و شبکه‌های استانی آن با هدف گفتمان‌سازی و ترویج فواید فرزندآوری و تبیین آثار منفی کاهش نرخ باروری با رعایت شرایط و مقتضیات راهبردی. (نقشه مهندسی فرهنگی، ۱۳۹۳، ۵۱).		
اصلاح نگرش‌ها و برنامه‌های درسی در سطوح آموزش و پرورش و آموزش عالی نسبت به جمعیت مطلوب و فرزندآوری و استفاده از ظرفیت‌های آنها در این زمینه. (نقشه مهندسی فرهنگی، ۱۳۹۳، ۵۱).		
در مورد تولد فرزندان دوقلو و بیشتر، به‌ازای هر فرزند، یک وام تعلق می‌گیرد. (قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، ۱۴۰۰، ۸).		
شرکت‌های خودروساز داخلی مکلفند از زمان ابلاغ این قانون یک خودروی ایرانی به قیمت کارخانه به انتخاب و به نام مادر پس از تولد		

فرزند دوم به بعد در هر نوبت ثبت نام برای یک مرتبه تحویل دهند. (قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، ۱۴۰۰، ۸).		
با تولد فرزند چهارم و پنجم به ازای هر فرزند دو سال به سوابق بیمه‌ای بیمه‌گذار افزوده می‌شود. (قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، ۱۴۰۰، ۱۱).		
سازمان صدا و سیما مکلف است، بخشی از تولیدات خود را به ترویج و تبلیغ فرزندآوری، تقییح کم‌فرزند و مذمت سقط جنین اختصاص دهد. (قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، ۱۴۰۰، ۱۵).		
هر گونه توزیع رایگان یا یارانه‌ای اقلام مرتبط با پیشگیری از بارداری و کار گذاشتن اقلام پیشگیری و تشویق به استفاده از آن‌ها در شبکه بهداشتی درمان وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی ممنوع می‌باشد (قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، ۱۴۰۰، ۲۴).		
زمینه‌سازی جهت افزایش نرخ باروری به حداقل ۲/۵ فرزند به ازای هر زن در سن باروری در طول اجرای قانون برنامه. (قانون برنامه ششم توسعه، ۱۳۹۶، ۲۹)		
حمایت از فرزندآوری و ارزش دانستن فرزندآوری. (قانون برنامه ششم توسعه، ۱۳۹۶، ۲۹)		
ایجاد سازوکارهای لازم برای ارتقاء سلامت همه‌جانبه خانواده‌ها به‌ویژه سلامت باروری و افزایش فرزندآوری در جهت برخورداری از جامعه جوان، سالم، پویا و بالنده (سیاست‌های کلی خانواده، ۱۳۹۵، ۱).		
تنظیم نرخ باروری در بیش از سطح جانشینی. (الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، ۱۳۹۷، ۹).		
هر نوع تبلیغ، حمایت، تشویق مستقیم و غیرمستقیم و یا تحریک افراد به استعمال دخانیات اکیداً ممنوع است. (قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات، ۱۳۸۵، ۱).		
توزیع فرآورده‌های دخانی از سوی اشخاص فاقد پروانه فروش ممنوع است. (قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات، ۱۳۸۵، ۱).		

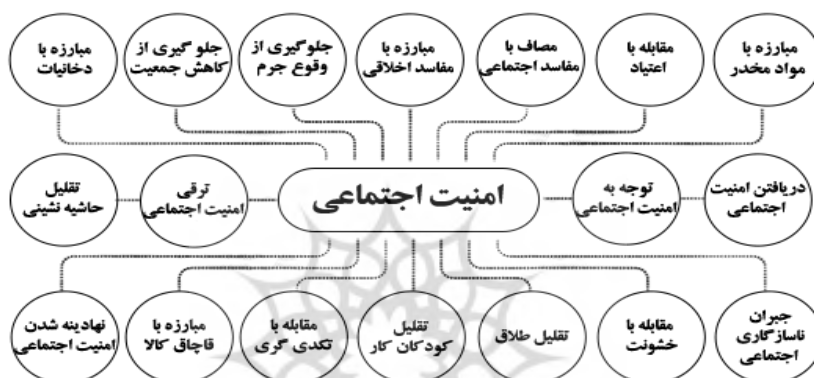
۷	مبارزه با دخانیات	استعمال دخانیات در نهادهای موضوع ماده (۳۳) قانون رسیدگی به تخلفات اداری ممنوع می‌باشد. (قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات، ۱۳۸۵، ۱). -فروش یا عرضه دخانیات به افراد زیر هجده سال یا به واسطه این افراد، علاوه بر ضبط فرآورده‌های دخانی کشف شده، وی به مجازات مالی نیز محکوم می‌شود. (قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات، ۱۳۸۵، ۲). عرضه، فروش، حمل و نگهداری فرآورده‌های دخانی قاچاق توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی ممنوع. (قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات، ۱۳۸۵، ۳). فروشنده‌گان مکلفند فرآورده‌های دخانی را در بسته‌های مذکور در ماده (۶) عرضه نمایند، عرضه و فروش بسته‌های باز شده فرآورده‌های دخانی ممنوع است. (قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات، ۱۳۸۵، ۳).
۸	دریافتن امنیت اجتماعی	جامعه ایرانی در آفر ۱۴۰۴ بهره‌مند از امنیت اجتماعی می‌باشد. (چشم‌انداز ۱۴۰۴، ۱۳۸۲، ۱). استقرار زمینه‌های رشد و تعالی و احساس امنیت اجتماعی در جامعه توسط دولت (قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳، ۸۸) ارتقای احساس امنیت اجتماعی کشور با مشارکت دستگاه‌های ذیربط و نهادهای اجتماعی. (نقشه مهندسی فرهنگی، ۱۳۹۳، ۶۱). تقویت و ارتقای ادراک و احساس امنیت اجتماعی. (نقشه مهندسی فرهنگی، ۱۳۹۳: ۶۳)
۹	توجه به امنیت اجتماعی	توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات با رعایت امنیت اجتماعی (نقشه جامع علمی کشور، ۱۳۸۹، ۵۴). رصد تغییر و تحولات فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر امنیت اجتماعی. (نقشه مهندسی فرهنگی، ۱۳۹۳، ۶۱).
۱۰	ترقی امنیت اجتماعی	ارتقای احساس امنیت اجتماعی در مردم و جامعه (قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳، ۸۹). تحکیم و ارتقا امنیت اجتماعی (قانون برنامه پنجم توسعه، ۱۳۸۹، ۱۵۷)

جلوگیری از گسترش حاشیه‌نشینی در شهرها و ساماندهی بافت‌های حاشیه‌ای و نامناسب موجود. (سیاست‌های کلی نظام در بخش شهرسازی، ۱۳۸۹، ۱).	تقلیل حاشیه نشینی	۱۱
دولت مکلف است طبق قوانین مربوطه و مصوبات شورای اجتماعی به منظور پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی با اولویت اعتیاد، طلاق و حاشیه‌نشینی و کودکان کار و مفاسد اخلاقی اقدام کند (قانون برنامه ششم توسعه، ۱۳۹۶، ۲۳).		
بهبود کیفیت زندگی ساکنان سکونت‌گاه‌های غیررسمی و ترویج مهاجرت معکوس از طریق آمایش سرزمین و توزیع مناسب جمعیت و منابع (قانون برنامه ششم توسعه، ۱۳۹۶، ۲۳).		
برنامه‌ریزی برای توزیع مناسب فعالیت، جمعیت و مهاجرت در کشور و ممانعت از توسعه حاشیه‌نشینی به گونه‌ای که سالانه ده درصد نسبت به ساماندهی مناطق و کاهش حاشیه‌نشینی اقدام شود (قانون برنامه ششم توسعه، ۱۳۹۶، ۲۳).		
پیش‌نگری و پیشگیری از گسترش محدوده‌ها و محله‌های نابسامان شهری از جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی، محیط زیستی و کالبدی. (سند ملی راهبردی احیا، بازسازی و نوسازی و توانمندسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری، ۱۳۹۳، ۲۰).		
به‌منظور پیشگیری از تشکیل و گسترش نواحی نابسامان شهری، احیاء، به‌سازی و نوسازی این نواحی و تحقق چشم‌انداز مورد نظر، راهبردهایی اتخاذ و به‌مورد اجرا گذاشته می‌شود. (سند ملی راهبردی احیاء، بازسازی و نوسازی و توانمندسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری، ۱۳۹۳، ۲۲).		
اجتناب از برنامه‌ریزی و طراحی مداخلات گسترده‌ای که منجر به از هم گسیختگی بافت کالبدی، اجتماعی و اقتصادی محلات و جابجایی گسترده ساکنان در طرح‌های احیاء، به‌سازی و نوسازی می‌شود. (سند ملی راهبردی احیاء، بازسازی و نوسازی و توانمندسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری، ۱۳۹۳، ۲۴).		

ممانعت از توسعه حاشیه‌نشینی با سامان‌دهی مناطق حاشیه‌نشین و کاهش جمعیت آن به میزان ده درصد. (قانون برنامه ششم توسعه، ۱۳۹۶، ۱۶). طراحی و ایجاد کمربند سبز در اطراف مراکز جمعیت به‌منظور کاهش حاشیه‌نشینی. (قانون برنامه ششم توسعه، ۱۳۹۶، ۱۷).		
مبارزه با زمینه‌های بروز بی‌هنجاری ناسازگاری اجتماعی و خشونت شهری (قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳، ۱۱۳).	جبران ناسازگاری اجتماعی	۱۲
مبارزه با زمینه‌های بروز خشونت سیاسی و خشونت شهری (قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳، ۱۱۳) تهیه برنامه‌های پیشگیرانه و تمهیدات قانونی و حقوقی به منظور رفع خشونت علیه زنان. (قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳، ۱۰۲).	مقابله با خشونت	۱۳
دولت مکلف است طبق قوانین مربوطه و مصوبات شورای اجتماعی به منظور پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی با اولویت اعتیاد، طلاق و حاشیه‌نشینی و کودکان کار و مفاسد اخلاقی اقدام کند (قانون برنامه ششم توسعه، ۱۳۹۶، ۲۳) پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و عوامل تزلزل نهاد خانواده به‌ویژه موضوع طلاق و جبران آسیب‌های ناشی از آن با شناسایی مستمر عوامل طلاق و فروپاشی خانواده و فرهنگ‌سازی کراهت طلاق، (سیاست‌های کلی خانواده، ۱۳۹۵، ۱). صدا و سیما مکلف است در برنامه‌های خود ضد ارزش بودن طلاق را مدنظر قرار دهد. (قانون برنامه ششم توسعه، ۱۳۹۶، ۲۹).	تقلیل طلاق	۱۴
دولت مکلف است طبق قوانین مربوطه و مصوبات شورای اجتماعی به منظور پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی با اولویت اعتیاد، طلاق و حاشیه‌نشینی و کودکان کار و مفاسد اخلاقی اقدام کند (قانون برنامه ششم توسعه، ۱۳۹۶، ۲۳) اشتغال کودک قبل از رسیدن به سن قانونی کار ممنوع است. (سند ملی حقوق کودک و نوجوان، ۱۴۰۰، ۹).	تقلیل کودکان کار	۱۵

ساماندهی کودکان کار، به نحوی که تا پایان اجرای برنامه قانون، جمعیت کودکان کار حداقل بیست و پنج درصد کاهش یابد. (قانون برنامه ششم توسعه، ۱۳۹۶، ۲۴)		
پیشگیری و مقابله با تکدی گری کودکان و نوجوانان. (سند ملی حقوق کودک و نوجوان، ۱۴۰۰، ۱۰)		
شهرداری موظف است نسبت به شناسایی و جمع آوری و تحویل افراد متکدی و ولگرد به مجتمع اردوگاهی اقدام نماید. نیروی انتظامی در این مورد همکاری لازم را با شهرداری به عمل خواهد آورد. (طرح شناسایی و جمع آوری افراد متکدی، ۱۳۷۸، ۱).		
وزارت کار و امور اجتماعی موظف است افراد مستعد و دارای توان کار موضوع این مصوبه را که از طرف مجتمع اردوگاهی و یا کمیته امداد امام (ره)، بهزیستی و سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی معرفی می گردند، به طور رایگان تحت پوشش آموزش های فنی و حرفه ای مناسب قرار دهد و جهت تأمین اشتغال متکدیانی که دوره های مربوط را طی نموده اند، برنامه ریزی های اجرایی لازم را از طریق مراکز کارایی و صندوق فرصت های شغلی به عمل آورد. (طرح شناسایی و جمع آوری افراد متکدی، ۱۳۷۸، ۲).	مقابله با تکدی گری	۱۶
سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران موظف است به منظور توجیه و آشنایی جامعه با تبعات مختلف تکدی و جلب مشارکت مردم در مبارزه با این پدیده و نیز معرفی تجربه های موفق مردمی، برنامه ریزی و اقدامات لازم را انجام دهد. (طرح شناسایی و جمع آوری افراد متکدی، ۱۳۷۸، ۲).		
مبارزه با صادرات قاچاق از طریق کنترل مبادی ورودی و خروجی مرزها. (قانون برنامه دوم توسعه، ۱۳۷۳، ۲۳).	مبارزه با قاچاق کالا	
برای جلوگیری از قاچاق کالا در نقاط مرزی طبق ضوابط و مقررات به هموطنان مرزنشین اجازه صادرات و واردات کالاهای مجاز از طریق مناطق مرزی به خصوص مناطق جنوبی و شرقی کشور فراهم خواهد شد. (قانون برنامه اول توسعه، ۱۳۶۸، ۷۰).	مبارزه با قاچاق کالا	۱۷

نهادینه شدن امنیت اجتماعی از اهداف کلان فرهنگی می‌باشد. (نقشه مهندسی فرهنگی، ۱۳۹۳، ۲۴).	نهادینه شدن امنیت اجتماعی	۱۸
---	---------------------------	----

شکل ۱ - نمودار ابعاد و مؤلفه‌های امنیت اجتماعی

بحث و نتیجه‌گیری

براساس آنچه آمد، پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت مفهوم امنیت اجتماعی در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران نوشته شد. این پژوهش از آن جهت اهمیت نظری و ویژه‌ای دارد که در ماهیت خود تلاشی علمی برای روشن‌سازی مفهوم امنیت اجتماعی در میان صاحب نظران و صاحب منصبان در جهان سیاست می‌باشد و تاکنون هیچ پژوهشی به بررسی مفهوم امنیت اجتماعی در اسناد بالادستی نپرداخته است. به‌منظور دستیابی به اهداف پژوهش از روش تحلیل مضمون استفاده شد. داده‌های پژوهش حاضر از طریق مطالعه دقیق و یادداشت‌برداری‌های متعدد از مهم‌ترین اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران که شامل الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، سیاست‌های کلی

جمعیت، افق چشم‌انداز ۱۴۰۴، بیانیه گام دوم انقلاب، سیاست‌های کلی نظام، سیاست‌های کلی نظام اداری، سیاست‌های کلی سلامت، نقشه جامع علمی کشور، قانون اساسی و شش برنامه قانون توسعه اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی بودند، به‌دست آمدند. تمامی اسناد مورد اشاره با تأکید بر بررسی مفهوم امنیت اجتماعی مورد واکاوی و بررسی قرار گرفتند. وجود امنیت اجتماعی به‌عنوان شاخصی برای سنجش وجود امنیت در جوامع و نظام‌های سیاسی یاد می‌شود. بر پایه آنچه از یافته‌های این پژوهش قابل احصاء است، باید گفت که مفهوم امنیت اجتماعی در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. در مجموع هجده مضمون پایه از متن اسناد بالادستی استخراج شد که از این میان تعدادی از آن‌ها چند مرتبه در اسناد مورد اشاره قرار گرفتند و نیز به‌صورت موردی صد و ده مرتبه ابعاد و مؤلفه‌های امنیت اجتماعی در اسناد بالادستی ذکر شده‌اند. از حیث ذکر مؤلفه‌های امنیت اجتماعی نیز می‌توان اشاره داشت که مبارزه با مواد مخدر (۱۸ مرتبه)، مقابله با اعتیاد (۱۱ مرتبه)، مصادف با مفاسد اجتماعی (۵ مرتبه)، مبارزه با مفاسد اخلاقی (۸ مرتبه)، جلوگیری از وقوع جرم (۱۴ مرتبه)، جلوگیری از کاهش جمعیت (۱۴ مرتبه)، مبارزه با دخانیات (۶ مرتبه)، دریافتن امنیت اجتماعی (۴ مرتبه)، توجه به امنیت اجتماعی (۲ مرتبه)، ترقی امنیت اجتماعی (۲ مرتبه)، تقلیل حاشیه-نشینی (۹ مرتبه)، جبران ناسازگاری اجتماعی (۱ مرتبه)، مقابله با خشونت (۲ مرتبه)، تقلیل طلاق (۳ مرتبه)، تقلیل کودکان کار (۳ مرتبه)، مقابله با تکدی‌گری (۵ مرتبه)، مبارزه با قاچاق کالا (۲ مرتبه) و نهادینه شدن امنیت اجتماعی (۱ مرتبه) ابعاد و مؤلفه‌های امنیت اجتماعی در اسناد بالادستی هستند. به‌نظر می‌آید در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران ابعاد و اضلاع گوناگون ارزش‌ها و کالاهای اجتماعی در همه اقسام آن در نظر گرفته شده است. شاید تصویر عامیانه و گاهی تبلیغ شده این باشد که اسناد بالادستی جمهوری اسلامی، در فضایی اضطرابی و بدون توجه به عقلانیت‌های متکثر تنظیم شده‌اند. این تصور عامیانه این مطلب را دیکته می‌کند که بر اساس این مسئله که سایه‌های ظریف رفتار

قانون‌گذاری و برنامه‌ریزی در جمهوری اسلامی تابع امر سیاسی و در جو و فضای اضطراری بوده است، در نتیجه این کنش اصالت ندارد. در نتیجه به صورت جامع و جهان شمول و نگاه کدگرایانه و ناب به سازماندهی ارزش‌ها نپرداخته است. ولی با بررسی‌هایی که انجام شد مشخص شد که اسناد بالادستی دارای ظرافت‌های بسیار دقیق و نیرومند هستند و با اشراف امامین انقلاب، قلمرو امنیت اجتماعی به‌طور معقول و سنجیده‌ای مشخص شده است. بنابراین توان و ظرفیت این اسناد از حیث نظری بسیار بالا است؛ قوانین و برنامه‌های مترقی هستند و می‌توانند راه‌گشای حرارت بخشیدن به زندگی ملت ایران باشند که به‌ویژه به مسئله امنیت اجتماعی و ابعاد و مؤلفه‌های آن در این اسناد به‌خوبی پرداخته شده است.

پیشنهادهای کاربردی

با عنایت به نتایج این پژوهش و جایگاه والا امنیت اجتماعی در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه می‌شود:

- استفاده از ظرفیت کرسی‌های آزاداندیشی و تضارب آراء در باب امنیت اجتماعی در اسناد بالادستی.

- برگزاری همایش‌ها و نشست‌های علمی با موضوع امنیت اجتماعی.
- ایجاد زمینه همکاری بین اندیشکده‌ها و مراکز تحقیقاتی برای تبیین و روشن‌سازی هرچه بیشتر مفهوم امنیت اجتماعی در اسناد بالادستی.
- ایجاد فضای گفت‌وگو و تبادل آراء علاقه‌مندان و محققین با سیاست‌گذاران زمینه‌ساز در بحث امنیت اجتماعی.
- سیاست‌گذاری مسئولان برای حرکت در جهت اقناع‌سازی افکار عمومی در خصوص ایجاد یک فهم حداکثری از بحث مهم امنیت اجتماعی.
- توجه کافی و لازم دستگاه‌های اجرایی کشور به امنیت اجتماعی.

منابع

۱. افتخاری، اصغر. (۱۳۹۲). امنیت اجتماعی شده؛ رویکرد اسلامی. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۲. باپیری، امیدعلی؛ کمربگی، خلیل؛ درویشی، فرزاد. (۱۳۹۴). بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی و برخی عوامل مرتبط با آن (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی استان ایلام). نشریه فرهنگ ایلام، ۱۶ (۴۶ و ۴۷)، ۷۵-۹۰.
۳. جزینی، اشرف؛ بعیدی، فاطمه. (۱۳۹۹). واکاوی جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در تأمین امنیت اجتماعی. نخستین کنفرانس بین المللی قرآن و سلامت.
https://www.farhangeilam.ir/article_11651.html
۴. جلیوند، محسن؛ هاشمی، راضیه. (۱۴۰۱). امنیت اجتماعی در آراء امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری. فصلنامه مطالعات منافع ملی، ۷ (۲۹)، ۱۴۹-۱۷۲.
<https://civilica.com/doc/1349573>
۵. رادفر، محمدرضا؛ حبیب‌زاده، اصحاب. (۱۳۹۷). عوامل اجتماعی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی. نشریه انتظام اجتماعی، ۱۰ (۲)، ۵۳-.
۶. سبحانی‌فر، علی. (۱۴۰۱). ارائه الگوی امنیت اجتماعی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر گفت‌وگو با امام‌خامنه‌ای. مجله آفاق امنیت، ۱۵ (۵۴)، ۲۲۱-۲۴۴.
https://sopra.jrl.police.ir/article_91374.html
۷. صائبی، حسن. (۱۳۹۸). امنیت اجتماعی شده (نظریه‌ها، رویکردها و الگوی راهبردی). انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی.
https://ps.ihs.ac.ir/article_207207.html
۸. کمالی، یحیی. (۱۳۹۷). روش‌شناسی تحلیل مضمون و کاربرد آن در مطالعات سیاستگذاری عمومی. سیاستگذاری عمومی، ۴ (۲)، ۱۸۹-۲۰۸.
https://jppolicy.ut.ac.ir/article_67875.html

۹. مطلبی، مسعود. (۱۴۰۰). آینده پژوهی امنیت اجتماعی در جمهوری اسلامی ایران.

فصلنامه علمی جامعه‌شناسی سیاسی انقلاب اسلامی، ۱(۱)، ۵۱-۷۱.

https://psirj.ir/article_144933.html

۱۰. نصری، قدیر. (۱۳۷۸). معنا و ارکان جامعه‌شناسی امنیت. پژوهشکده مطالعات

راهبردی.

۱۱. نویدنیا، منیژه. (۱۳۸۲). شاخص‌های امنیت اجتماعی شده. پژوهشکده مطالعات

راهبردی.

۱۲. نصری، قدیر. (۱۳۹۰). درآمدي بر امنیت جامعه‌ای؛ مفاهیم، مؤلفه‌ها و نظریه‌ها.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

۱۳. نوید نیا، منیژه. (۱۳۸۸). امنیت اجتماعی. پژوهشکده مطالعات راهبردی.

14. Braun, Virginia and Clarke, Victoria. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in psychology*, Vol.3 No.2: 77- 101. Retrieved from:

<https://eprints.uwe.ac.uk/11735>

15. Helvia, Velloso. (2006). *Social Security In The United States: Overview and outlook*. ECIAC, Washington Office.

https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/3681/1/S2005099_en.pdf

16. Kim, Seongjin. (2008). **Concept of Societal Security and Migration Issues in Central Asia and Russia**. CAMMIC Working Papers.2, 1-20.

http://www3.u-toyama.ac.jp/cfes/horie/CAMMIC-J/Publications_files/CAMMIC-WP2.pdf